

Pieniądze szczęścia nie dają, ...ale możesz sobie za nie kupić motorówkę, ...ale lepiej być nieszczęśliwym w Ferrari niż na rowerze, ...ale można sobie za nie szczęście kupić. Internet pełen jest memów z celebrytami wygłaszającymi podobne bon moty. Rzeczywiście, zarabiając kilka tysięcy euro miesięcznie, (a takie są zarobki w tzw. krajach rozwiniętych, o takich marzymy również my i każdy kto tyle nie zarabia), można sobie kupić prawie (na szczęście z naciskiem na „prawie”) wszystko.

Więc kupujemy, mniej lub bardziej zachłannie, wydajemy, bo nas stać, pracujemy, harujemy i wypruwamy sobie co kto może, od świtu do zmierzchu, żeby było nas stać. Tym chętniej im bardziej kolorowe, nowsze, wabiące i kuszące. Nikt, nawet najbardziej „eko-”, nie jest się dziś w stanie skutecznie obronić przed wszechogarniającym zalewem plastikowej tandety, kartoników, pudełek, pudełeczek, folijek, migających światełek. Nie ma od tego ucieczki. Ja, będąc stosunkowo świadomym skutków tej całej zabawy, produkuję miesięcznie 0,5m³ odpadów. Cóż z tego, że częściowo posegregowanych. Myślę, że to co trafia na mój śmietnik, to obecnie więcej, zarówno jeśli chodzi o objętość czy energetyczne koszty wyprodukowania, ale też konkretną wartość w pieniądzu, od tego co rzeczywiście konsumujemy, czyli co mi tak naprawdę potrzebne do życia. Oznacza to, że mógłbym zarabiać połowę tego co zarabiam, pracować od poniedziałku do środy, a resztę poświęcić na zabawę. Mógłbym, gdyby nie zmuszano mnie (?) do kupowania opakowanego w cztery warstwy zawijek i kartoników cukierka, przywożonej z odległości 300 km, wlanej do plastikowej butelki i dodatkowo zafoliowanej w sześciopak wody czy badiowej zabawki zbudowanej z kilograma tworzyw sztucznych. Kto mnie do tego zmusza? Pośpiech, bezrefleksyjność, a przede wszystkim świadome lub podświadome przeświadczenie, że przecież inni, miliony innych, i tak to kupią, więc w sumie... co ja mogę. No i w końcu pracuję, mam, stać mnie!

Jedynym czynnikiem jaki naprawdę skutecznie zmusiłby nas do znaczącego ograniczenia konsumpcji jest... brak pieniędzy! Bo każdy kogo stać (no dobrze, niech będzie, że za wyjątkiem 0,1% tych innych) kupi sobie nowe Ferrari, polecą do Tajlandii lub na Nową Zelandię, a nad cukierkiem zawiniętym w 7 warstw zawijek i opakowanym w grające pudełko czy wodą sprowadzaną z lodowców Antarktydy, nawet się nie zastanowi.

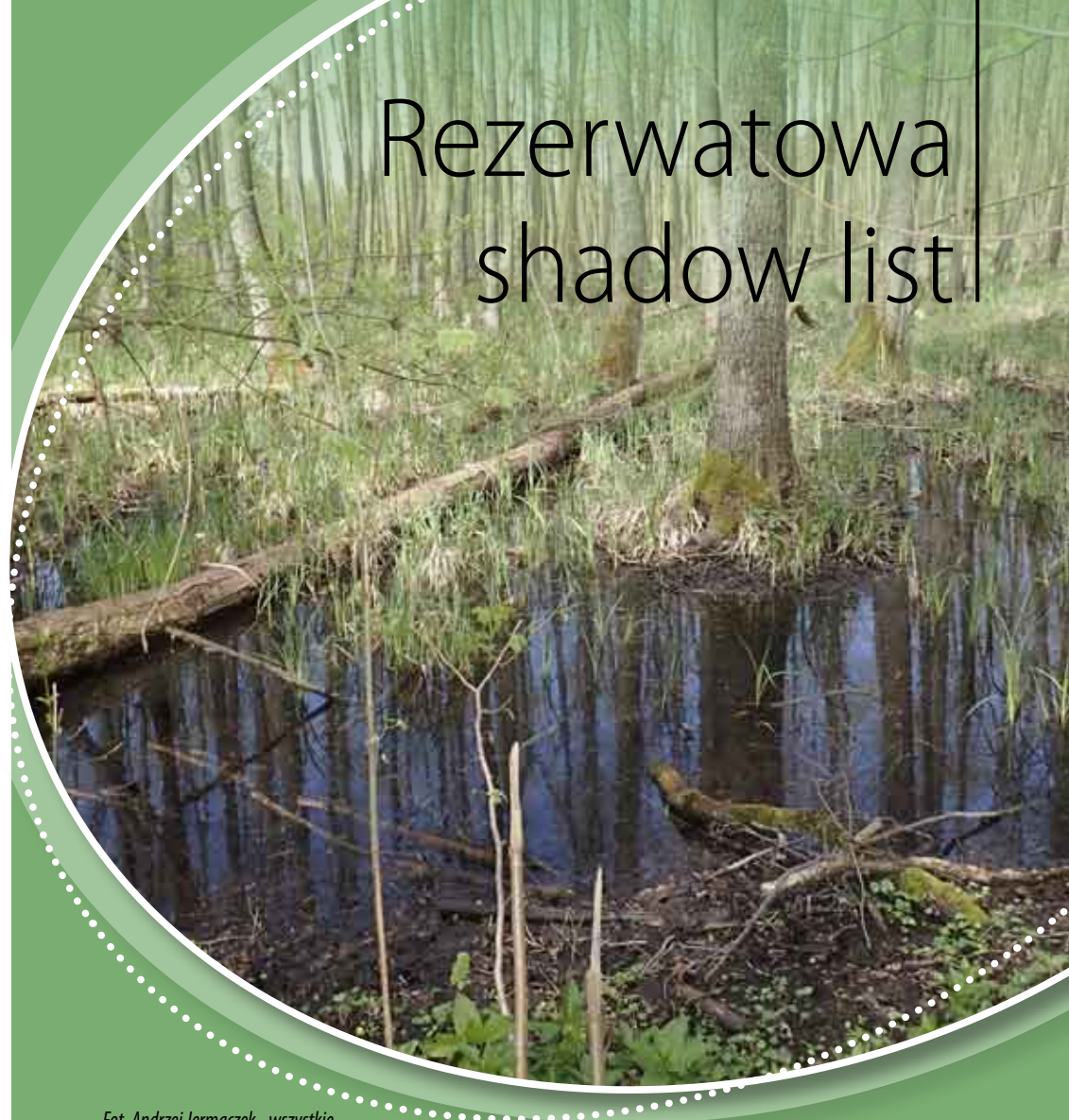
Więc stać nas na prawie wszystko! A jednocześnie nie stać. Nie stać, żeby odpuścić przyrodzie 3% powierzchni kraju, podzielić się rybami z wydrami i kormoranami, zostawić trochę przestrzeni bobrom, wilkom i niedźwiedziom, czy... przyjąc uchodźców ze zrujnowanych miast.

Fifty/fifty, 50/50, to propozycja wybitnego biologa Edwarda O. Wilsona, zawarta w jego kilku książkach, jako propozycja, a zarazem warunek, zachowania bogactwa przyrodniczego Ziemi. Połowa powierzchni dla ludzi, połowa dla przyrody, od której człowiekowi wara. Utopia? Kompletna utopia? Ale przecież gdybyśmy się tak wszyscy dogadali, skrzyknęli na FB, moglibyśmy od jutra zrezygnować z tych folijek, pudełek, owijek, kartoników, puszek, banerów, wypasionych samochodów, migających reklam, kosiarek, wykaszarek, elektronicznych otwieraczy do piwa, szczotek do WC, drapaczek do płeców. Moglibyśmy wydawać o połowę mniej i żyć zupełnie przyzwoicie na połowie powierzchni jaką obecnie zajmujemy, resztę oddając przyrodzie?

Ostatnie wydarzenia, coraz częściej nie omijające bogatych i bezpiecznych dotychczas części świata, zaczynają wskazywać, że prędzej czy później, trzeba będzie się posunąć, oddać część bogactw w jakie dziś opływamy, biedniejszym, bardziej potrzebującym. Inaczej, prędzej czy później, wezmą je sobie sami. Podobnie może być z przyrodą, której praw nie da się w nieskończoność lekceważyć, tylko dlatego, że nas na to stać. Bez zrozumienia tego prostego faktu perspektywa na przyszłość, wcale już nie taka daleka, wydaje się marna.

Andrzej Jermaczek

Rezerwatowa shadow list

Fot. Andrzej Jermaczek - wszystkie

W roku 2016 ustanowiono w Polsce zaledwie 3 rezerваты przyrody, w latach 1952–1999 rocznie tworzono ich średnio blisko 30, a były lata, że 60 i 70. Zastój nie wynika bynajmniej z faktu, że objęliśmy ochroną wszystko co chronić należy. W woj. zachodniopomorskim, gdzie przeprowadzono szczegółową inwentaryzację przyrodniczą całego województwa wykazano ponad 200 obiektów kwalifikujących się do tej formy ochrony. W województwie lubuskim, mimo braku kompleksowej inwentaryzacji, w różnych publikacjach i materiałach zaproponowano do ustanowienia ponad 100 nowych rezerwatów.

Żeby przezwyciężyć kryzys, w jakim znalazła się rezerwatowa ochrona przyrody, od kilku miesięcy, wspólnie z coraz większym gronem przyrodników z całej Polski, przygotowujemy społeczną koncepcję jej rozwoju. O akcji pisaliśmy już w zeszytach 2/2016, jednak temat jest tak szeroki, że jeszcze nieraz zagości na łamach Boćka.

Aktualna liczba rezerwatów w Polsce, według prowadzonego przez Generalną Dyрекcyję Ochrony Środowiska Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody (po niewielkich uzupełnieniach), to w końcu roku 2016 – 1489 obiektów. Zliczona z tego źródła ich powierzchnia wynosi 166.113,2 ha.

Analizując dotychczasowe „osiągnięcia”, z końcem roku 2016 podsumowaliśmy ostatnie 10 lat w tej materii. Okazało się, że w latach 2007–2016 utworzono w Polsce 99 rezerwatów przyrody, o łącznej powierzchni 9252 ha. Średnia z ostatnich 5 lat to 5,8 obiektu na rok. Średnia wielkość tych rezerwatów to 39,0 ha. W roku 2012 powstało 10 rezerwatów, w 2013 odpowiednio 5, 2014 - 3, 2015 - 8, a w 2016 - 3. Dla porównania w latach 1952 – 1999 tworzono średnio 26,3 rezerwatów rocznie (licząc tylko rezerваты obecnie istniejące, po doliczeniu zlikwidowanych, liczba ta wzrosłaby do blisko 30).

Wprawdzie „Krajowa strategia ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej” zakładała powstanie 200 nowych rezerwatów o powierzchni 20 000

Rozwój sieci rezerwatów w Polsce w latach 2000 - 2016

Województwo	2000-2016		2007-2016		Rok ustanowienia ostatniego rezerwatu
	Liczba	Pow. (ha)	Liczba	Pow. (ha)	
Dolnośląskie	15	847,92	1	99,92	2015
Kujawsko-pomorskie	19	1365,67	1	84,64	2007
Lubelskie	6	569,24	2	394,13	2008
Lubuskie	21	1529,26	10	304,38	2013
Łódzkie	3	141,68	0	0	2006
Małopolskie	9	791,14	2	238,35	2013
Mazowieckie	26	2018,28	13	956,17	2015
Opolskie	11	500,44	2	106,17	2012
Podkarpackie	29	3141,77	4	536,71	2012
Podlaskie	7	9485,83	1	3,38	2007
Pomorskie	28	1408,58	13	360,48	2016
Śląskie	9	735,89	4	273,62	2015
Świętokrzyskie	7	1217,97	2	684,13	2010
Warmińsko-mazurskie	16	3263,12	9	1453,03	2012
Wielkopolskie	8	1342,38	4	1109,28	2015
Zachodniopomorskie	38	4520,08	31	2647,92	2016
Razem	252	32879,25	99	9252,31	

ha, a mamy rok 2017 i dobijamy dopiero do półmetka tego planu, ale, cieszymy się z tego co mamy. Tym bardziej, że są województwa, w których jakoś dało się, mimo obiektywnych trudności, całkiem dynamicznie rozwijać sieć.

Prawie 1/3 z nowo utworzonych rezerwatów (31 obiektów o pow. 2.648 ha) ustanowiono w województwie zachodniopomorskim, po 13 powstało w woj. mazowieckim i pomorskim, a 10 w lubuskim. Za to w województwie łódzkim w ciągu ostatnich 10 lat nie utworzono żadnego rezerwatu, w dolnośląskim, kujawsko-pomorskim i podlaskim po 1, a w lubelskim, małopolskim, opolskim i świętokrzyskim po 2 obiekty. W woj. łódzkim ostatni rezerwat ustanowiono w roku 2006, w kujawsko-pomorskim i podlaskim w 2007, a w lubelskim w 2008.

Skąd ten sukces województwa zachodniopomorskiego? Podejrzewamy, że z wiedzy o tym co ochrony wymaga, wynikającej z kompleksowej inwentaryzacji przyrodniczej, która wskazała 208 obiektów kwalifikujących się do ochrony rezerwatowej. Teraz tylko wybierać i ustanawiać!

Dostrzegając potrzebę pobudzenia aktywności w zakresie ochrony rezerwatowej, przy współpracy szerokiego grona przyrodników i skupiających ich organizacji, zamierzamy stworzyć współczesną koncepcję rozwoju ochrony rezerwatowej w Polsce. W oparciu o najlepszą dostępną wiedzę, analizujemy aktualny stan ochrony rezerwatowej i gromadzimy informacje o obiektach kwalifikujących się do ochrony. Celem dale-

kościwnym jest wypracowanie społecznej koncepcji stopniowego uzupełniania sieci rezerwatów i jej wdrożenie. Szczegóły akcji oraz wszelkie dane potrzebne do podjęcia współpracy znaleźć można na stronie internetowej Klubu http://www.kp.org.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=1110&Itemid=585, a także stronach współpracujących organizacji.

Zasadniczy mechanizm akcji nawiązuje do tworzenia „shadow list” obszarów Natura 2000, opierając się na społecznym zaangażowaniu przyrodników. W każdym województwie akcją kierują przygotowani do tego merytorycznie koordynatorzy – specjaliści z zakresu ochrony przyrody, lub ich zespoły, współpracujący z zainteresowanymi osobami i instytucjami, gromadzący i weryfikujący dane. Listę koordynatorów, a także organizacji współpracujących w poszczególnych województwach zawiera zestawienie obok.

Akcja powiedzie się tylko pod warunkiem zaangażowania szerokiego grona przyrodników. We wstępnym etapie dane gromadzone będą na prostych kartach obiektów, do wypełnienia w formacie arkusza excel. Każdego kto zna obiekty kwalifikujące się do ochrony w formie rezerwatów, zachęcamy do ich zgłoszenia. Jako załącznik potrzebna też będzie mapka z zaznaczonymi proponowanymi granicami obiektu. Propozycje przesyłać można na adres Klubu, jak i bezpośrednio do koordynatorów regionalnych. Przykład wypełnionej karty obiektu przedstawiamy na na dalszych stronach.

Koordynatorzy regionalni i organizacje współpracujące

Województwo	Koordynatorzy	Organizacja współpracująca	Email do kontaktu
Dolnośląskie	Katarzyna Żuk Kamila Grzesiak Rafał Ruta	Dolnośląskie Koło Klubu Przyrodników	katarzyna.renata.zuk@gmail.com surnia@wp.pl scirtes@o2.pl
Kujawsko-pomorskie	Ewa Krasicka-Korczyńska	-	krasicka-korczynska@wp.pl
Lubelskie	Anna Cwener Wacław Michałczuk	Zamojskie Towarzystwo Przyrodnicze	acwener@wp.pl wiack@wp.pl
Lubuskie	Andrzej Jermaczek Marek Maciantowicz	Klub Przyrodników, Stowarzyszenie Lubuski Krajobraz Kulturowy	andjerma@wp.pl m.maciantowicz@wp.pl
Łódzkie	Paulina Grzelak	Towarzystwo Ochrony Krajobrazu	p.grzelak11@wp.pl
Małopolskie	Dorota Horabik Magdalena Bregin	Klub Przyrodników	dorota.horabik.kp@gmail.com magdalena.bregin.kp@gmail.com
Mazowieckie	Sławomir Chmielewski	Mazowiecko-Świętokrzyskie Towarzystwo Ornitologiczne	sch6@wp.pl
Opolskie	Arkadiusz Nowak	-	anowak@uni.opole.pl
Podkarpackie	Piotr Klub	Fundacja Dziedzictwo Przyrodnicze	klubpiotr@gmail.com
Podlaskie	Paweł Pawlikowski Dan Wołkowycki	Centrum Ochrony Mokradeł	p.pawlikowski@uw.edu.pl d.wolkowycki@pb.edu.pl
Pomorskie	Robert Stańko	Klub Przyrodników	robert.stanko.kp@gmail.com
Śląskie	Jerzy Parusel	Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska	j.parusel@cdp.gs.katowice.pl
Świętokrzyskie	Joanna Przybylska	Towarzystwo Badań i Ochrony Przyrody	joanna.przybylska@tbop.org.pl
Warmińsko-mazurskie	Marian Szymkiewicz Paweł Pawlikowski Andrzej Sulej	Centrum Ochrony Mokradeł	marian.szymkiewicz@wp.pl p.pawlikowski@uw.edu.pl andsulej@wp.pl
Wielkopolskie	Radosław Jaros Julia Kończak	Polskie Towarzystwo Ochrony Przyrody Salamandra	radek@salamandra.home.pl julia@salamandra.org.pl
Zachodniopomorskie	Paweł Pawlaczyk Katarzyna Barańska	Klub Przyrodników	pawpawla@wp.pl kasia.baranska@wp.pl

Przykład wypełnionej karty obiektu

Województwo	Wpisz nazwę województwa	Pomorskie
ROBOCZA NAZWA OBIEKTU	Nazwij obiekt, najlepiej dwuwyrazowo, od najbliższej miejscowości i przedmiotu ochrony np. Murawy w Jabłonce, Górecka Dąbrowa lub od najbliższej miejscowości	Torfowisko Stążki
WSPÓŁRZĘDNE ŚRODKA	Wpisz współrzędne punktu w pobliżu środka obiektu, najlepiej jako długość i szerokość geograficzną w układzie wgs84, w zapisie ss.mm'ss,s' np.: N 52.14'23"; E 21.36'35", jeśli w innym, to zaznacz w jakim	PUWG1992: 440581.602,729313.326 WGS84: N 54° 25' 27.7"; W 18° 05' 00.2"
SYMBOL ZAŁĄCZNIKA MAPOWEGO	Wpisz symbol załącznika, nawiązujący do nazwy obiektu. Załącznik, w formie jpg, na podkładzie mapy leśnej lub ewidencyjnej, prześlij wraz z tabelą, proponowane granice oznacz wyraźną linią wzdłuż granic wydziałów leśnych lub działek ewidencyjnych	Torfowisko Stazki topograficzna.jpg, Torfowisko Stazki ortofoto.jpg, Torfowisko Stazki_ortofoto i kataster.jpg; shadow_rez_pomorskie_Stazki od PP.shp
PRZEDMIOTY OCHRONY	Wskaż najważniejsze przedmioty ochrony, siedliska, gatunki. W nawiasach, jeśli istnieją dane, podaj choćby przybliżoną powierzchnię poszczególnych siedlisk lub liczebność gatunków. Np.: murawy napiaskowe (1,2 ha), olsy w wieku ponad 100 lat (ok. 140 ha), dziesięć średni (10 - 15 par), bocian czarny (1 para), pachnica dębowa (w kilkunastu dębach), Vertigo angustior (licznie w 3 lokalizacjach)	Torfowisko wysokie typu bałtyckiego z zachowaną kopułą pokrytą otwartym torfowiskiem z wełnianeczką darniową Batrachyon caespitosum. Siedliska przyrodnicze 7110, 91D0.
SŁOWNNA CHARAKTERYSTYKA OBIEKTU	Opisz obiekt, w miarę możliwości mieszcząc się w 1000 znaków, podaj położenie, orientacyjną powierzchnię, opisz warunki siedliskowe, charakter roślinności, specyfikę fauny, wskaż wartości nie ujęte w poprzedniej kolumnie, walory kulturowe, znaczenie rezerwatu w ochronie sieci Natura 2000, i inne przydatne dla wnioskowania i ochrony obiektu informacje, opisz formy własności, ewentualnie wskaż właścicieli i zarządców, opisz otoczenie, zasygnalizuj zidentyfikowane zagrożenia i wstępne wskazania dotyczące ochrony. Jeśli dysponujesz mapami lub publikacjami w wersji elektronicznej możesz je przesłać jako dodatkowe załączniki.	Torfowisko wysokie typu bałtyckiego, ok. 20 ha, na zach. od osady Stążki. Wyraźnie zaznaczona kopuła, wyniesiona na ok. 1m, z mszarem kępkowo-dolinkowym. Dominują: Sphagnum fallax, Sphagnum magellanicum, Baeothryon caespitosum i Eriophorum vaginatum. Ślady drenażu rowami, silnie zarośniętymi. W części wsch. było eksploatowane, tu potorfia i fragment kopuły silnie zniekształcone, zarośnięte borem bagiennym.
UZASADNIENIE KWALIFIKACJI	Uzasadnij, że ochrona proponowanego obiektu wymaga utworzenia rezerwatu, w szczególności wymaga:	Pomimo pewnych zniekształceń, zachowana kopuła z roślinnością torfowiskową stawia obiekt w rzędzie cenniejszych torfowisk

UZASADNIENIE KWALIFIKACJI	trwałego wyłączenia z normalnego reżimu gospodarowania, np. z gospodarki leśnej lub wyłączenia z obowiązku prowadzenia racjonalnej gospodarki rybackiej lub wykluczenia polowania, lub ograniczenia albo kontrolowania dostępu ludzi lub zaplanowania w formie planu ochrony, działań ochronnych nie przypominających form normalnie prowadzonej gospodarki	wysokich typu bałtyckiego w Polsce - w całym kraju jest nie więcej niż 30 takich obiektów. Obecna sytuacja obiektu (prawdopodobnie własność prywatna) nie gwarantuje trwale właściwej ochrony. Referencyjny obiekt badań naukowych z zakresu paleoekologii (zespół z UAM w Poznaniu).
ŹRÓDŁA DANYCH I ICH AKTUALNOŚĆ	Wpisz pełne cytaty wykorzystanej literatury lub źródła danych niepublikowanych z rokiem (latami) ich aktualności, np.: "Iksiński A. 2014. O ochronę muraw w Wólce Chęchłowskiej. Przegląd Murawowy. 12, 3:21-48" lub "Program Ochrony Przyrody Nadleśnictwa Borowe na lata 2013-2022" lub "Ygrekowski B. Materiały niepublikowane z lat 2015 - 2016".	Publikacje naukowe: Lamentowicz M., Gałka M., Pawlyta J., Lamentowicz Ł., Goslar T., Miotk-Szpiganowicz G. 2011. Climate change and human impact in the southern Baltic during the last millenium reconstructed from an ombrothrophic bog archive. Studia Quarternaria 28:3-16; Cedro A., Lamentowicz M. 2008. The last hundred years dendroecology of Scots pine (Pinus sylvestris L.) on a Baltic Bog in Northern Poland: human impact and hydrological changes. Baltic Forestry 14, 1: 26-33. Gałka M., Miotk-Szpiganowicz G., Goslar T., Jęsko M., van der Knapp W.O., Lamentowicz M. 2013. Palaeohydrology, fires and vegetation succession in the southern Baltic during the last 7500 years reconstructed from a raised bog based on multi-proxy data. Palaeogeography, Palaeoclimatology, Palaeoecology 370: 209-221. Lamentowicz M., Cedro A., Gałka M., Goslar T., Miotk-Szpiganowicz G., Mitchell E. A. D., Pawlyta J. 2008. Last millennium palaeoenvironmental changes from a Baltic bog (Poland) inferred from stable isotopes, pollen, plant macrofossils and testate amoebae. Palaeogeography, Palaeoclimatology, Palaeoecology 265: 93-106.
OSOBA WYPEŁNIAJĄCA KARTĘ	Podaj swoje imię i nazwisko, adres domowy lub afiliację, adres email, jeśli to nie problem także telefon	Paweł Pawlaczyk
DATA	Wpisz datę wypełnienia karty w systemie rrrr-mm-dd	2016-07-17
UWAGI	Wpisz przydatne informacje, które nie zmieściły się w poprzednich rubrykach, np.: o własności, o dotychczasowych problemach z utworzeniem, innych uwarunkowaniach	Nie weryfikowano obiektu w terenie, jednak obraz na fotomapie potwierdza walory, w tym występowanie kopuły z otwartym torfowiskiem. Na podstawie BDL zweryfikowano, że obiekt nie należy do Lasów Państwowych. Na podstawie danych katastralnych geoportalu obiekt składa się z kilku różnych działek, prawdopodobnie prywatnych, fragmenty obiektu są też tylko użytkiem gruntowym w ramach sąsiadujących działek polnych.

Oprócz propozycji nowych rezerwatów gromadzić i analizować będziemy także projekty powiększenia obiektów istniejących, uzasadnione potrzebą poprawy integralności struktury i funkcji oraz zwiększenia skuteczności ich ochrony. Efektem docelowym będą koncepcje rozwoju sieci rezerwatów w poszczególnych województwach oraz w kraju, uwzględniające stan obecny i definiujące potrzeby w tym zakresie.

Prace prowadzące do wypracowania koncepcji planujemy na lata 2016–2018. Chętnie nawiążemy kontakt ze wszystkimi zainteresowanymi współpracą osobami, jednostkami administracji – regionalnymi dyrekcjami ochrony środowiska, jednostkami Lasów Państwowych, a przede wszyst-

kim regionalnymi i lokalnymi organizacjami społecznymi.

Opracowanie i upowszechnienie koncepcji to oczywiście tylko etap wstępny, jednak bez niego nie da się poważnie mówić o racjonalizacji sieci rezerwatów. Niezależnie od rozwoju sytuacji w krajowej ochronie przyrody, posiadanie rzetelnie opracowanej koncepcji, zawierającej rezerwatową „shadow list”, to pierwszy, konieczny krok do poprawy reprezentatywności sieci i skuteczności ochrony rezerwatowej w kraju.

Andrzej Jermaczek

Tam, gdzie woda spada swobodnie...

Wodospady. Któż z nas nie podziwiał tego pięknego zjawiska. Czasem w mniejszej skali, czasem w większej, ale zawsze jest to interesujący wodny fenomen. W geograficznym ujęciu wodospad to swobodnie spadające w dół wody rzeki lub strumienia, które przelewają się przez stromy próg skalny. A taki próg może mieć wysokość do kilkuset metrów. Najczęściej występują one w górnych odcinkach biegu rzek, gdzie rzeka płynie wśród twardych skał. Taka skała jest wmywana wolniej niż miękkie podłoże występujące poniżej. Dzięki temu tworzy się stopień, z którego woda spada. Wodospad na dole progu tworzy zagłębienie zwane kotłem eworsyjnym. Może on składać się z kilku progów i tworzyć tak zwaną kaskadę.

*Wodospad Kamieńczyka
Fot. Paulina Grzelak*